

СТРАЖИЛОВО

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ

ВЛАСНИК И УРЕДНИК ЈОВАН ГРЧИЋ.

БРОЈ 16.

У НОВОМ САДУ 21. АПРИЛА 1888.

ГОД. IV.

ДУХ ВРЕМЕНА САД ЈЕ ТАКИ!

ПРИ ПОВЕТКА ИЗ СРПСКОГА ЖИВОТА.

ПРВИ ДЕО.

X.

Утра дан освану у Брајковцу дан мамурлука. Чича, господар начеоник, поранио пре времена, па дошао у општинску писарну, да прежива о ноћашњој пијанци.

Бележник послао пандура, да му тражи по селу гдегод овчја сира, па да га с црним луком и хладним меканим хлебом једе на мамурлук. Прижегло летње сунце, па глава да му пукне. А дошао је до искуства, да је хладан сир с црним луком за њега најбољи лек против мамурлука.

Благајник вели: „Клин с клином,“ па ено га „код разбијене канте,“ где пресмаче ракију с хлебом.

Писар се осећа необично жив.

— То је било дивно, милостива, — вели бележниковица, а дошао, да каже: „Добројтро!“

Бележниковица га задржала на сир с црним луком, да прави бележнику друштво.

Јеша Дабизић вели:

— Баш се добро осећам! Тако мора бити ономе, коме пуне у невољи крв, па му одлане. Не би било с горег и чешће.

Учитељ, Милан Кнежевић, тукао би се сад са целом општином. Већма осећа морални мамурлук, него онај од пробанчене ноћи. Па сад још у школу, . . . ух! Целом свету завиди. Сваки то може, што хоће и како хоће, а он мора на своју катедру, или умрети! . . . Него једва чека вече, да се састане на прозору с Јеленом, па да је пита, шта јој вели мати? (Таман га је лепо поздравила!)

И поп Стева мрзовољан. Покварили му најслађи сан.

А по Брајковцу бруји, како су господа ноћас правили „бал“ по селу.

Бранко једва пред зору заспао био. Али чим устао и обукао се, опростио се са свима.

Убезекну се и поп Стеван и госпођа Рашићка.

— Па што тако нагло?

— Идем. Неје право, да сам тако дуго доле, а несам код матере.

— О, о, — вајка се госпођа Јелисавета. Не свиди јој се. — Па да сте пречекали до недеље, сви би заједно на светковину. Ми и онако мислимо, да код матере одседнемо. Ја баш кажем ујаку, да ћемо код ње одсести. А Јелена се радује, да је позна.

Бранка већ поче завијати у стомаку од толике љубазности.

— Е, па кад си већ навалио . . . Хајд', видићемо се, ваљда, још, — вели поп Стеван. — Не ћеш тек отићи горе, а да и нама не кажеш с Богом?

Беше то за Бранка растанак, да је једва чекао, да их се што пре опрости.

А они су сви били тако љубазни према њему, сви тако љубазни.

Јелени, неје крити, баш и одлану чисто нешто са срца. Неје јој Бранко мрзак, Боже сачувај; ал' јој нешто тесно било поред њега. Чисто би га загрлила, што иде.

Госпођа Рашићка с поља мед, ал' изнутра јед, сам јед, као да не слути на добро.

— Да, да, треба да идеш, да видиш матер, . . . треба, да! — говори поп Степа све на развлак, док га испраћаше до врата на улицу. — Знам, да те мати једва чека. Да Бог ме, мати је мати . . .

Бранко већ пошао, а неје се још решио, да л' да иде Јовану. Дошао је и спрам куће његове, па не зна, шта ће. Не би било лепо, опет, и да оде, а да се не јави њему и његовој матери.

У тај мах провири Даринка на дућанска врата. Таман! Та, ње ради највише се и предомишљао, да л' да сврне к свом другу. Сам неје знао, како

да се с њом опрости. Осећа, да не би могао бити равнодушан; а боји се, да се не би показао сметен.

Готово би се и смео био, ето, на први мах, да га Даринка прва не поздрави:

— А! Јесте ли и ви поћашњи? Браца баш сад устао.

— Е, добро кад је устао. Да му бар кажем с Богом!

— Ви одлазите?

— Овај час.

Даринка мало поцрвене. Гледа у њега, а не зна, шта да му каже.

— У Карловце?

— Да, к матери.

— Карловци су данас, у овај пар, најславније место у Српству.

— Хоћете ли доћи на светковину?

— Ја бих тако волела, али не знам, ... по свој прилици ...

— Кад ја већ не ћу бити на Брајковачкој светковини, немојте бар ви Карловачку да пропустите.

— Па сад, ваљда, не ће ни бити ништа у Брајковцима, кад ви одлазите.

— Не би је било, уверен сам, ни да ја останем. Најпосле оно, што сам ја хтео, видим, да народ већ зна.

— Је ли по вољи унутра?

Бранко уђе.

Јован баш пије каву, па се тужи, како му не прија. Да му је хладан батак с киселим краставцем.

— Шта? Зар идеш? Па тако из ненада! Како ћеш?

— Пешке.

— Баш добро. Отпратићу те донекле.

— Немој донекле, већ хајде баш у Карловце.

— Не реци два пут. Тамо мора бити сад као пред какву буну.

— А с ким ћемо ми у недељу? — уплете се Зорка.

— Да! Ето видиш. Па што му драго! Ја ћу доћи у недељу...

Свима упало у очи, да Бранко тако из ненада одлази, да ником о томе пре не рече ни речи.

Госпођа Ката да пукне у себи од смеха, како се премудра Рашићка преварила у рачуну. А треба ли госпођи Кати много, да на први поглед од мах види, да се госпођа Јелисавета преварила у рачуну?

Даринци чисто криво, кад се Бранко опрости те оде с Јованом. Од мах осети, како јој се учини Брајковац нешто празан. Сви су, до душе, ту, и мама, и тетка Ката, и Зорка, и Владимир, и браца ће се вратити, али опет... опет...

Зорка, опет, нема друга посла, него дошла, па јој баш жалостиво вели:

— Не волим нешто, што је отишао Бранко.

(За њих у кући Бранко неје био „господин Бранко“ или „господин Стајић“, него само Бранко: толико се и тако се радо о њему разговарало.)...

Уз пут наиђоше пред школом на учитеља, где „луфтира главу“.

— Ако Бог да? — пита Кнежевић Јована и Бранка... — Шта? Кући? Па пешке тако? Ух, благо вама! Волео бих ти се сада по гори проhodати, него о Божићу прасе... Па шта ће бити од Брајковачке светковине? А?... Стара српска невоља! Плани, па издахни! Таки смо ти ми свуда. Е, баш сам радознао, како ће и то у Карловцима испасти. Чисто не могу да верујем...

— Ти, канда, не идеш из Брајковца задовољан? — приметиће Јован Бранку, кад већ беху на путу кроз шуму манастирску.

— Боже сачувај. Баш сам задовољан, што идем, — одговори онај. — Него искрено да ти кажем, волим, и што сам био ту.

— Као ми је, да ниси остао дуже, па да прошврљамо мало у наоколо по селима и по манастирима. Мени се допада овај наш крај. Ја не бих никад одлазио одавде. И веруј ми, моја је најозбиљнија намера, да дођем кући, па да прихватим економију. Ја осећам у себи за то воље, па мир!

— Казао сам ти, што ја о томе мислим. Испит, понда ради што хоћеш.

— Да, да! И ја тако мислим. Да Бог ме! Положићу докторат, свршићу и ту формалност; понда ћу доћи у Брајковац. Радићу, економисаћу и поучаваћу овај свет у рационалној економији. Хоћу да сам независан, потпуно независан. Кад буде време, даћу се бирати за посланика, било у Карловце било у Загреб, ... ал' хоћу да сам независан. Брате, ништа лепше од тога... А дâ се лепо радити! Па што зарадиш, знаш, да ти нико за тим заплакати не ће, па ти је слађе... Не ћу да будем адвокат или чиновник... Ти видиш зар, да се ја не одричем рада. Боже сачувај! Само... ко хоће да ради за народ, мора живети с народом; а не башкарити се по варошима, па писати књиге за народ, поучавати народ, водити политику за народ, дизати позориште за народ, и све за народ, а нити они познају народ, нити народ разуме њих. Ужасна аномалија код нас, какве, ваљда, нигде више у свету нема. Наша интелигенција постала је, тако рећи, из народа, па тешко да се игде интелигенција тако удали од народа као наша. Нова се омладина креће, њен глас се већ по мало чује. Кад не иде више с омладинским скупштинама, добро; наћи ћемо други начин. Сви путови воде у Рим.

— Ја се бојим те нове омладине.

— Знам ја, брате, шта ти мислиш. Но не бој се. Није то руске нихилисте ни немачке социјалисте. То су људи прекаљени начелима напреднога духа времена . . . Ама молим те, зар ти не видиш, да у нас нема никакве дисциплине, нема странке: ради, како ко хоће, а живи још од свог старог народњачког сала, преживајући огризине отрцаног либерализма. Још док је био међу њима онај „душе чисте као крин,“ који им је свима смео у брк рећи: „Ја тако хоћу! — да, још док је чича био у снази, и држао узде, и знало се, бојаги, нешто и видило се, тобож, некога рада, макар да се заман викало: „Хлеба! Хлеба!“ А тек сад? Зар ти не видиш, шта се кува? . . . И сам си пре неки дан рекао, сећаш ли се, како отровне мијазме почињу да трују наш политични ваздух. Не, овде сад више не треба тиха рада, овде треба олујине: загушљивост је ужасна, притисак не да дахнути. Нова се омладина организује. И кад се појави, појавиће се од мах организована. То не ће још дуго трајати.

— Имали смо ми већ једном и организовану омладину.

— Са старачким идејама! — подсмехну се Јован. — Неколико њих што је вредило нешто, остали тек лак еспап . . . Нова организована омладина биће један као сви, сви као један. То је наше зло од увек

и било, што смо пуштали једном све, па, ето, чим га нестане, где смо, шта смо? Наша је стара болест идолопоклонство према, тако званом, ауторитетима.

— Па може ли ту бити дисциплине?

— Још те какве! Сви знамо, шта нам ваља чинити и како се владати, не треба нам команде.

— Чујеш. Ја бих ни пода шта држао свакога младога, па још интелегентнога човека, који не би разаберао за јавне ствари. Него омладина, а ту се у нас рачунамо ми ђаци, трговачки момци, и тако даље, све људи млади, који још нисмо ништа свршили, који једва да умемо и слутити, како се води туђа брига, једва да и назиремо, шта је то јаван живот, . . . омладина неје, мислим ја, позвана да води коло, она не може давати правац, одређивати ток народној судбини. *Треба* да водимо рачуна о раду наших људи, треба да знамо, камо смерају, али . . .

— Али да ћутимо, ваљда, па да им климамо главом, као оне лутке на гајтану у вурштлпратеру?! И ти се заводиш за ауторитетима! Е, па да Бог ме: *angehender Professor!* Јеси чуо, ти ћеш бити таки конзервативац, као што га је Бог створио . . . као да те гледам. Твоји ђаци не ће смети пред тобом читати ни „ђачки растанак,“ ма да си ти данас тако занесен зк Бранком.

(Наставиће се.)

ЧИКА ЗОРАН.

ПРИПОВЕТКА ИЗ СРПСКОГ ГЛУМАЧКОГ ЖИВОТА.

ПРИЧА М. К. Д.

Већ од неколико година станује код господара Данића из авлије жена и ћерчица чика-Зорана, кога је сам господар Данић наговорио, да оде у глумце, још онда, када се заснивало наше српско народно позориште. Пре тога био је чика Зоран стражмештар у војсци.

Као и данас, тако је и онда наше народно позориште путовало из места у место; само с том разликом, што се онда задржавало дуже времена у једном месту. Одушевљење је тада било много веће, а бога ми, и године друге па је и наш свет био друкчији.

Чика Зоран је путовао сам са дружином, јер није могао, поред своје малене плате, на путу издржавати и жену и дете. Г. Данић му је бесплатно дао стан за његову малу породицу, а он би сваку zgodну прилику употребио, да као човек дође мало и кући, да обиђе своје. Варош Н. лежи на Дунаву, и тако скоро из сваког места, куд наше позориште одлази, није било тешко чика-Зорану наћи прилике, да чешће својој кући дође. С почетка је једва једвице излазио

на крај са својом маленом платом, али се као човек довијао; преписивао је улоге за друге глумце и та-ворио се свакојако. Жена му је, срећом, била од оних доброћудних створова, који су навикнути да сносе сваку беду и невољу са својим другом. Једном речи био је то тип старих Српкиња. Кћи му, безазлено девојче, није ни знала за све то, те је живила задовољно поред своје добре мајке.

На срећу не потраја дуго ово бедно стање чика-Зорана; избавила га је сама његова особа, звучни му глас а нарочито његово круто војничко држање. Ова својства, која су и глумцу нужна, упадоше брзо у очи управитељу те мој чика Зоран добије, да приказује улогу баш главом Милоша Обилића. „Милош Обилић!“ Па српска публика и оно доба! Е кад бих хтео да вам и то описујем, морао бих развести на дугачко и на широко а вама је доста да знате, да је после одигране улоге „Милоша Обилића“ престала невоља за чика-Зорана. Немојте мислити, да му је због његове вештачке игре одбор повисио плату. Не, то онда није било могуће; али чика-Зорану није

готово више требала ни она његова мала плата. Та и на што би му? Сваки се то отимао, да славнога „Обилића“ у својој кући почаст и угости. Та сам баба Васа Србенда, богати чизмар у С., послао је после свршене представе „Боја на Косову“ сваком српском војводи по један пар нових чизама. Свима, само не Турцима и Вуку Бранковићу. На цедуљи, коју је баба Васа послао уз чизме управитељу, било је ово написано:

„Србине брате, господин-уравитељу!“

Молим те као честита Србина и главу наших просветитеља, да поделиш ове чизме славним српским војводама, све по рангу и старешинству, а ове најлепше и највеће славном Обилићу Милошу, дики нашој. Уједно позивам тебе и славног Обилића сутра мом дому на ручак и вечеру па већ докле устраје. А издајница Вук Бранковић нека ми не излази пред очи!

*Васа Чугурић Србенда
чизмарски мајстор.*

Ето тако је одушевљење владало онда српском позоришном публиком а то је одушевљење, код неких мање, код неких више, избијало на површину у разном облику. Све скупа излазило је на то, да је нашим глумцима било добро. Онај мали део на страни образоване позоришне публике губио се, као зрно песка, спрам одушевљене масе.

* * *

Протекло је неколико година; српска позоришна дружина обишла је већином сва српска места и свуда је чика Зоран по најбоље пролазио. Његовом се „Обилићу“ придружио и „Краљевић Марко“ па не знаш, који је од кога бољи. Та, оно, сви глумци добро и лепо „изигравају“, али тек, тек — „Милош Обилић!“ Осим тога, чика-Зорана је и одбор одликовао својим поверењем! Кад се Мргодић, глумац и економ друштвени, разболео те морао остати у Н-ској болници, онда је одбор дружине за српско народно позориште поставио чика-Зорана за привременог економом те тако му и плату повисио. Тамо овамо, еле чика-Зорану, што но веле, топло.

Да ми је само једног глумца видети, који би био задовољан са својим положајем! Та већ тешко је то наћи и међу обичним људима, али међу глумцима је то „апсолутна немогућност.“

Није дакле никакво чудо, што је чика Зоран сад све силе употребио, да као економ покаже, шта зна и уме. Та ни један клин није смео отићи у штету, и где је год каквог нашао, одмах би се сагнуо, те грдећи и ружећи слуге позоришне са њихове непажње и нехатости, подигао би га и оставио на своје место. Та тачност чика-Зоранова није могла

остати неопажена међу његовим друговима, а како их је међу њима било и лакрдијаша, често се догађало, да су они — наравно из најбоље намере и за љубав „духовитом вицу“ — проводили са чика-Зораном често неумесне шале.

Чика Зоран би већ њима много пута показао, ко је он, само да је већ једном „дјествителни“; овако се врло често уздржавао, јер као бојао се, да би му ови лакрдијаша могли још што и шкодити његовом наименовању.

Једног дана у јулу искупили се сви глумци и глумице пред позориштем око свог колеге Николе Носоње, и овај их је забављао својим досеткама и шалом; сви су ишчекивали, да искуца девет сахата па да отпочну читаћу пробу из „Старог баке и његовог сина хусара“.

Носоња, и ако је био шаљивчина, ипак је потајно завидио чика-Зорану на његовим успесима а нарочито на новом му звању, па га је често боцкао и пецкао. Глумцима је то годило, јер међу глумцима — но, ал то ви не морате знати.

У сред шале и смеја, на један пут нестаде Носоње; но за неколико тренутака врати се; руке је држао на леђима; брзо се умеша међу другове, и пошто је из далека спазио чика-Зорана, да иде, поче им приповедати: како је чика Зоран јуче купио старом певцу црквеном нов капут а певчев стари, са широком извешталом јаком и дугим реповима, себи узео и донео га у гардеробу. „Наравно“, додаде злобно, „зашто не би био човек великодушан, кад га ништа не кошта, а овамо братац купи сваки кончић, сваки клин и сваку крпину, само да се покаже, како је чуваран!“

Неки су од глумаца повлађивали Носоњи, а неки га нису ни слушали.

Ето ти и чика-Зорана. Како дође, поздрави своје другове са: „Добро јутро, браћо и господо!“

„Сад ће одмах и господар доћи“, додаде Бритвић, служећи се цитатом из Обилићеве улоге у „Боју на Косову“.

У тај мах ето ти и чика-Митра, разносача телеграфских депеша, те баш иза леђа чика-Зоранових узвикну званично, ситним својим гласом:

„Зоран Бриткић!“

„Ја“, одазва се чика Зоран по војнички и окрене се. „О, чича-Митре, које добро?“

„Ево ти, синко, дошао телеграф“, рече чича Митар, гладећи једном руком брк, надајући се напојници, а другом пружи депешу чика-Зорану.

Чика Зоран за час пребледе; али се стари војник брзо прибра; прелети само очима по дружини, која се око њега скупила, као стидећи се, ако су њему, старом војнику, опазили какав страх на лицу.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Брзо отвори денешу, у којој је стојало:

„Зоран Бриткић, позориште — С.

Позивате се, да одмах дођете у Н. ради друштвених ствари.

Хаџи Антоновић,
пошпреседник.“

Чика-Зорану се лице разведри; поносно погледа по дружини, али опет, као мало пре страх, тако и сада, прикри своју радост, на начин, као кад би то имао на позорници да прикаже.

Глумци, па да то не примете!? Та и они то исто и тако исто сваки други дан чине на позорници!

Чика Зоран маши се руком у џеп, да даде чича-Митру напојницу. Један му новчић испале из џепа и звекну; он се саже и опази грдно велик ексер „паламар“ где лежи на земљи. Пошто је чича-Митру дао његово, а овај отишао да претвори у ракију, поче чича Зоран јетко, показујући осталима ексер: „Е видите ли тих вуцибатина? Па да се човек не једи! Та где је тај Димча, да му омлатим о главу, нека зна, како се чува народно добро!“

Саже се да подигне ексер, али га брзо испусти и јаукне!

Сви се глумци у први мах згледаше; шта то би чика-Зорану; али на брзо прснуше у смех, кад опазише Носоњу, који им даде знак, да је то његово масло.

Ексер је био врео а Носоња га је навалице подметнуо.

Чика Зоран шкрипну зубима, као да би тим и своју срцбу изразио и свој бол уталожиио. После кратког ћутања окрете се дружини:

„Боље би било, господо, да плачете, него да се смејете овој вашој гупој шали. Ја сам вас доста трпио, али ви прелазите сваку границу; ја ћу вам за ову шалу, да знате, свима показати. Збогом!“

Чика Зоран окрете се брзо и пође; његови и иначе велики коради постадоше још већи. По кад кад би као застао у ходу, као човек, који нешто размишља, али се није још решио. Од једаред као да се досетио. Лице му доби неки задовољан израз. Пође сталним корацима и изгуби се за првим углом главне улице.

Неки су глумци гледали за чика-Зораном, неки се искупили око Носоње и слатко се смејали његовој досеци.

„Та твоја досетка, драги мој Носоња, има ту своју добру страну, што данас неће бити пробе. Мени је особито мило, што ћу се моћи испавати, јер ми шилер екзекуторов све бучи по глави од ноћас.“

„Право кажеш, Бритвићу“, одобраваше му Главоња, „и мени није боље. Пробе не ће бити, јер наш господин економ, како се опекао, тешко да ће се опет вратити на ово исто место.“

„Ха ха ха!“ Захори се са свих страна, јер опет паде једна „духовита“ досетка.

Баш откуца девет сахата, а управитељ, као оно Филеас Фог у „ексцентричном клубу“, појави се пред позориштем.

Испричаше му све.

Кад је управитељ видио, да се сви смеју, насмеши се и он. Честити тај човек знао је, шта му је дужност, али је познавао глумце, своје другове. Па као мишљаше у себи:

„Комедијаншка посла!“

(Наставиће се.)

ВОЈИСЛАВ Ј. ИЛИЋ.

ОД ЛАЗЕ ТОМАНОВИЋА.

Једне стране сјајна прошлост а с друге плачевно стање, у ком се српски народ нашао на освитку овога вијека, надхњивало је српске пјеснике, да буде, да потрасају, да из гроба подижу измрцваренога петстољетнога мученика. То су биле патријотске пјесме од Мушицкога до Змајована. Била се погодила права жица, која је тумачила народне осјећаје, лијечила боле, кријепила наде, и за то ће те пјесме у српскоме народу живјети, докле у њему буде онога родољубља, које дише из њих и које данас раскомадани народ уједињава и покреће на нов живот. Ипак између свијех овијех пјесника Бранко, који је поред српства и свијет овај и у њему љубав

пјевао, остаје понајвећи и најомиљенији пјесник народни; ипак наш највећи и најомиљенији савремени пјесник остаће на врхунцу Парнаса српскога поред Бранка поглавито са Ђулића и његовијех Увелака!

Ова струја патријотска у нашем пјесништву влада тако готово три пуне четврти овога вијека; али последије великога рата српско-турскога, који је турској власти над српскијем народом смртне ране задао, та струја са свијем наравно малаксава, и с њом малаксава и наше пјесништво, и то ја мислим с тога, што смо се били навикнули на првом мјесту ратном трубом у бој позивати... па како је тај бој пошљедњи с Турском свршен, и то на штету

народну, као да је шћела српска пјесма да умукне. И збиља је мучала ово пошљедње десетак година, и Бог зна када ће је данашње околности пустити, да слободно патријотски запјева...

Али ако није слободно патријотској пјесми да се разлијеже по српству, како се разлијегала противу турскога јарма; ако су српски пјесници принуђени околностима и кризом, што је наступила послије великога рата, да се оставе свог досадашњег позива учитеља и пророка народнијех: остаје им овај лијепи свијет, који је наш толико колико и осталог ког највећег народа, и у њему цијело човјечанство, коме и ми припадамо, и у човјечанству зло и добро, срећа и несрећа, врлина и опачина, што и ми у српству трпимо и уживамо, као и сви остали народи на свијету; остаје им вјечна љепота и вјечна истина, неисцрпиви извор правих пјесника свијех времена.

У овоме добу од ово десетак година појављује се по нашим периодичнијем књижевнијем органима пјесник млад, који мало по мало обрати на себе пажњу на љубав са свијех страна српскијех, чије су пјесме изашле из штампе концем прошле године у Биограду.

Тај је пјесник Војислав Ј. Илић.

* * *

Ја сам већ имао прилике прошле године да баш у овоме листу мимогред изразим своје симпатије према Војиславу. Шта више, ја сам рекао ту, ако се услиједи угледати на грчко-римску класичност, како је започео, да би могао бити у српском пјесништву оно, што је био Кардућ и у италијанском, његов препородитељ и обновитељ. И то бих шћио оправдати.

Пратећи пажљиво појаве на нашем пољу књижевном, када ми шћаше пред очи доћи која пјесмица Војислављева, ја сам се ту заустављао, посматрао је и желио, да је имам коме прочитати, да у њој са мношвом заједно ужива. Наудио сам у њима нешто ново, необично досад у српском пјесништву, и то веома угодно. То је она класичка простота у сликама из природе и друштвеног живота, које нам пјесник представља, и нека аристократска тежња у умјетности, којом те слике израђује.

Хћете ли Зимско јутро? Ево га:

Јутро је. Оштар мраз спалио зелено лисје,
А танак и бео снег покрио поља и равни
И сниски, тричани кров. У даљи губе се брези
И круже видокруг тавни.

У селу влада мир. Још нико устао није
А будан петао већ, живосно лупивши крилом,
Поздравља зимски дан — и звучним ремети гласом
Тај мир у часу милом.

Ил' кад-кад само тек звиждање јасно се чује
И тежак промукло глас. То ловац пролази селом
И брзе мамећи псе, погурен у поље жури,
Покривен копреном белом.

Свуда је пустош и мир. Ноћна се кандила гасе —
А свежи, јутарњи дах прелеће долине мирне,
И шум се разлеже благ, кад својим студеним крилом
У голе гранчице дирне.

Хоћете ли још једну живљу слику? Ево је:
Сиво, суморно небо... Са старих ограда давно
Увели ладолеж већ је суморно спустио вреже,
А доле, скрхане ветром, по земљи гранчице леже;
Све мрачна обори јесен, и све је пусто и тавно,
Без живота је све.

Изгледа као да самрт уморну природу стеже
И она тихо мре...

А по каљавом друму, погружен у смерној туги,
Убоги спровод се креће. Мршава, малено кљусе
Лагано талиге вуче, а врат је пружио дуги —
И киша досадно сипи, и спровод пролази тако,
Побожно и полако.

Ово су оне *lacrimae rerum*, што нова критика тражи од младијех умјетника. Нијесу то мртве фотографије, него преставе пуне живота, пуне осјећања. Рекло би се, да их пјесник хладно, равнодушно израђује, јер не уздише; али чини нама да уздишемо. Он нам не изнаша своја осјећања, него нам чини, да му их у дубини срца сами надозримо.

Узмимо још ову пјесмицу:

Вече је давно прошло... У шумарцима густим
Безбројних, малених тица звучни је стао хор,
Поноћ је спустила вео. По долинама пустим
Умукло људски збор.

Само Дунаво шуми у мраку и самоћи,
Ил' кад-кад одјекне звучно протегнут јасан глас;
То рибар рибара кличе по тавној дубокој ноћи
И њихов сурови усклик долће чак до нас.
А по обали цветној ми сами блудимо двоје,
Нежно ти стежем руку и слушам у ноћи тој
Испрекидани уздах и бурно дисање твоје
И стидљив шепат твој.

Овђе пјесник и не спомине срећу своју;
али ко му је у дубини душе не види, ко је не осјећа?

Милаш Савић то својство Војислављеве поезије овако истиче при једној другој му пјесми: »Ја сам је читао и другима и свагда,

WWW.UNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

кадгод сам је довршио, завладала је око нас тренутна тишина: сваки је осећао дубоки утицај те песме на себи. Изгледало ми је, као да су слушаоци у мислима својим даље надовезивали крајњу песничкову реч. А опет је казао све, и да је још најмање што додао, било би већ сувишно и претоварено. Ох, та у том се показује песнички геније, да толико каже, колико је таман нужно: треба — особито у лирици — и читаоцу оставити, да за песником мисли и осећа.»

Тако је.

* * *

Још има нешто ново у Војислављевој поезији, а то је елемент митолошки и свјетско-историски. Ту долазе дивни умови: Питија, Смрт Периклова и Јулија. Ова два пошљедња представљају нам слике друштва старе Атине и Рима из доба, кад су са врхунца своје величине обрнули низбрдицом. Особито је Смрт Периклова, ремек-ђело те врсте, од трајне артистичке вриједности. Зевс се разгневио на Атину због грјехова њене ћеце. Палада, вјерна заштитница њена, моли се ужасном Богу, да поштеди град красни, пун храмова.

Презирем олтаре њине и жртве презирем љуто —
Врлине вапију тамо и траже освету страшну.
И чујте, богови силни! Заразна и бледа болест
Нека угаси пламен пред ликовима хладним:
Стравична пустош само нека обузме цркве,
Да коров и чемпрез тавни окити зидове њине...

И казна гњевнога Бога врши се по Атини.
У Аспазијином дому плач се и јаук хори;
Безбројне гомиле слугу и црних араба с њима
Међ колонама стоје, кд поражене громом.
Лица су њихова бледа и спрам буктиња сјајних
Скрушени и ћутке стоје, кд неми дукови мрака.
А у дому је неред. Испретуране стоје
Различне и многе ствари... Ту златан треножац свети,
А тамо тигрова кожа немарно бачена лежи.
Ја сам видео групу суморних тужбалица
Са пеплонима белим, са помршеном косом —
У тихој, свечаној тузи. Њихове погребне песме
Оглашавају нему и мртву тишину мрака.
Да, Паралос је умрб.

То је пошљедњи син Периклов. На тај црни глас Перикле остаје од камена.

Перикле, теби је тешко... Што тако мртвачки гледаш?
Перикле, плачи, ах, плачи! Страшно је ћутање ово...
А он не проговара него: »О децо, о децо мо-

ја!« И по древном обичају ваља да узме маслинов вијенац и њиме да окити главу последњег ђетета свога. Ал гласоноши говори, прије него је кренуо:

Можда он није мртав, можда се ти вараш само?
Он увек тврдо спава...

па кад је чуо, да већ нема наде, узимље вијенац и креће, ал се мртав стропоштава при погледу на статуу Зевса.

Подобна је пјесма Пошљедња ноћ у Тамплу, у којој нам пјесник пружа једну слику из велике револуције француске. Ту гледамо како

Бурбона горди син, мезимац среће и славе,
У горкој јави пошљедњи снева сан....

О где су сада сукривци грехова страшних,
На њиним грудма да тешку утоли сет.
Где, никог нема! У руке правде и казни
Играчку своју оставља цели свет —
И он се стресе. На трошном дрвеном столу
Запреса жижак, утрну и преста зрак;
И као покров кајању горком и болу
Одаје Тампла испуни густо мрак....

И светли свиће дан.

И све, што живи, у милости тоне,
Славећи Бога и зорице крас;
Ужаси адски још њега муче и ломе,
Те вичним ухом целатски чује глас
И поздрав... Чуј! Кључеви звучно се хоре —
И хладна језа прожма га силом свом;
Усне су неме, и ако срца зборе:

О милост, трибуни горди! О милост сужнику том!
Ту је све: и сукривци страшнијех грјехова,
и правда, и казан, и кајање, и бол,
и жижак са дрвеног треножног стола,
који мртвом свјетлошћу обасипља у
страшној тамници човјека, коме је играчка
био цио свијет. Али је ту и милост, што
хуманитарност проси од трибуна гордијех!
И све то у једној цјелини, у дивној слици,
која силно утиче на ум и на срце наше,
коликогођ је пута видимо, и сваки пут све јаче.
Ту није само умјетност, која ти тако живо ал
спокојно представља ону страшну ноћ и свићање,
него је ту и здрава, лијепна мисао хуманитарна,
која ти ведри чело згрожено. Ја држим,
да је у овим пјесмама најљепше засјао
Војислављев геније!

* * *

Ово пјесничково обухваћање цјелога човјечанства,
коме припадамо у органску цјелину,

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

дало је повод мргођењу онијема, који су на-
викнути били до сада о самом српству пјесме
слушати, и то је мргођење и негодовање на-
шло и свога пјесника, који, занешен оном па-
тријотском струјом, о којој је напријед била
ријеч, Војислављеву појезију називље нена-
родном.

Хај, из наших љутих рана,
Из живота окована
Нек летне пев,
Јунаков грев,
Кукавцом страшни бич;
Кад змија народ љуби,
Нек песма шкришне зуби,
Нек зивне на поклич.

Такву пјесму хоће Радован Кошутић,
најдаровитији наш млади пјесник иза Војислава.
Али ја сам напријед казао, да патријотске пје-
сме српске морале би промјенити правац до-
садашњи, што им данашње околности не до-
пуштају. Пламенови Радованови откривају
лијепи дар пјеснички, и ја сам их сваки пут
радо читао у Јавору; али они у главном
немају смисла послје великога рата српско-
турскога, понављам: већ пошљедњега; или
нијесу смјели све оно слободно изрећи, што у
пјесниковој души ври! А пјесник треба да је
отворен, искрен у свему и вазда, особито у
патријотскијем пјесмама, којијема је сврха, да
буде народ, да га подижу и пут му казују, —
ако хоће да успије.

Но ако Војислављеву вилу занима Атина и
Рим, велика францеска револуција и несрећа
великог италијанског пјесника Таса, занима је
и будућност српскога народа. Војислављево
Словенско звоно и Грађанска врлина
на провиру из дна душе најбољег патријоте
српскога. У првој пјесми Ћеније Словен-
ства овако тјешу Славију:

Ал' твоје премиле груди уздаси сламају љути
А око чаробно твоје у мутној магли се мути —
Мрзак је теби свет.
Сузне очи твоје траже
Мили народ свој,
Теби сузе тугу блаже,
Јад је живот твој.

Ал' дигни весело главу, не тужи за децом драгом;
Јер сунце њихове славе скоро ће небом да гране:
И Перун послаће муњу и својом циновском снагом
Цветаће деца твоја, да олтар јединства бране.

Где ја имам звоно од сухога злата,
Овога је звона чудотворан глас;

Он ће бити весник великога рата,
Из којег ће нићи слобода и спас.

А друга пјесма, Грађанска врлина, од
таквог је импосантног утиска, да читаоца у
најдубљу збиљу и бригу обара.

Строг и узвишен пред-а-ме је стао,
Оружан мачем и гранчицом крина...
Ах! Познајем га, и пре сам га знао
Са светла ума, правде и врлина.
Сталан кô стена, мудар као змија,
Он чува народ и брани слободу,
Чело му ведро а поглед му сија,
Кô јасне звезде на небеском своду —
Он тиранина мачем подвргава,
Он белим крином роба увенчава.

Па тако слиједи даље:

Он правду штити а неправду гони,
И срца има спрам бола и туге,
Он теши оног, који сузе рони,
Јер суму равна господа и слуге.
А душман ако народу му прети,
Са мачем уме за народ умрети.

— — — — —
Он младост пази. И дарове неба
Очински, нежно у душу јој сади:
Одважност лава и чистоћу Феба,
Украше сјајне у грађана младих.
Речју и делом он увек предњачи
У светој служби отаџбине своје;
Речју их крепи, а делом јуначи,
У страшне дане да одважно стоје —
Бранећи народ и његова права,
Кад бура бесни и кад игра глава.

Не могу даље, и ако сва снага ове дивне пје-
сме лежи у пошљедњој строфи. Хоћете ли ми
вјеровати? Ја немам срца, ја немам снаге, да
свршетак Грађанске врлине овђе наведем;
ипак бих желио, да сваки млади Србин ову
пјесму на памет научи, јер нам она истиче на
углед идеал патријоте, који од прије много сто-
лећа служи правди и врлини, а исти Радо-
ван јадикује, гледајући на наш садашњи па-
раштај:

Српска мајка нема витезова,
Нема народ вођа-соколова;
Посрнуло оно челик стење,
Мушки понос, јуначко поштење...

Дакле је Војислав својом пјесмом погодио
и жицу, коју захтијева наше доба, тако очајно!

А је ли потреба тумачити Словенско
звоно? Није, јер му је јасни глас свак ра-
зумео; него само треба примјетити, да се томе

гласу балканске виле у толико више радују, у колико се разлијеже из данашње Србије.

* * *

Ја сам у главнијем цртама престадио коловођу нове реалистичко-веристичке школе у нашој књижевности. То није прости имитатор или занешењак те школе западне, него пјесник бојом самосвојном без раскалашности и без просташтва, а са пристојношћу и ујудношћу са свијем у духу народном. Ту нема никаквог претеривања ни надутости ни магловитости, него право умјетничко спокојство и душевна бистрина. Ту први пут осјећаш са нашега Парнаса свежи дах Јелинства.

Још нешто. Ова књижевна еволуција као да ће се без борбе реакције збити. Истина, да је Радован подигао оштар протест са стране

постојеће школе. Али смо ми чули ауторитетнијех гласова, који храбре младога умјетника-пјесника. Његова умјереност у обнављању, његове свезе са пјесништвом досадашњијем, које није прекинуо, допринашају те његова појава не изазива.

Да ли се ја варам? Могло би и то бити. На пољу наше критике влада крајњи индиферентизам. Појединац фали или осуђује, а мноштво, које тако не мисли, равнодушно ћути. Ми смо имали у новије доба већ таквијех примјера и то односно Бранка, Љубише и Милићевића. Или је Радованов глас први поклич на борбу противу новог правца? Па нека буде, само нека се борба развија отворено разлозима, које може пружити естетика и здрави разум. Таква борба само може нашој књижевности користити.

О КНЕЗУ ЛАЗАРУ.

РАСПРАВЉА И. РУВАРАЦ.

(Наставак.)

Но кад ђифтански тај песник, тај песник у фраку и у штифлама са или без штекера, *не сме данас мењати* „народне традиције какове јест“, онда нек се параси и нек остави ту народну традицију на миру. И зар ђифтански тај песник мора баш свуд нос свој забости, и што да се он, не будући дед, ни деда или дедо, дедачи? И кад не може из цела што да скроји, онда нек раскрсти с музом, јер ће иначе, ма како био учен он, и ма како се знао пренемагати, снисходити и спужати, бити и остати и зваће се *криа* или *ђифталос*. Но то је ствар наших појетичара па нека се они с тим продрзљивим крпама и ђифтама свађају о том, те, ако могу, са свим их сабију у тикву. Питање дакле, да ли књижевник песник сме мењати народне традиције, мене се не тиче, а да ме се тиче, и да сам и ја какав појетичар, ја бих просто рекао, да сме, јер истина је нада све, и што не стоји, што нема чврста темеља, што је напето, накићено, намештено, измишљено, то се ружи, и мора се кад тад срушити и пасти и по томе подлежи промени; а што је истинито, то ће остати, и ако је затрпано, умотано и загушено, с нова оживити и с нова заблистати, па ма све Панте и Пантелије пукли од једа. Нико од људи није непогрешив, па ни скуп људи, што се зове народ, није то, а најмање је беспогрешно оно, што се из старине затекло у народу и што зову „народно преданије, народна традиција.“ Па као зашто онда да се не сме мењати та народна традиција? И зашто се не би

смело казивати и причати народу, да српско царство није пропало с тога, што је Вук Бранковић издају на Косову или већ пре Косова учинио, јер да је то Вук учинио, не може се доказати ничим, а пропасти српског царства били су други узроци?

Но као што рекох, то се питање мене не тиче, већ ме се тиче мало тврдња г. Павића, „да се Ђурађ (Вуковић) народу особито замјерио оцијем, *када је Сибиланин-Јанка на његову повратку из Косовског боја уловио*,“ и да се „зацијело“ баш тим особито замерио народу деспот Ђурађ. Ђурађ Вуковић био је деспот српски али имајући он и у Угарској много градова и будући клетвеник краљу и круни угарској, имао је он место и бивао је у већу угарских велможа онако од прилике, као што данас у Хрватској и Славонији има велможа и избраника, који седе на две столице, то јест и у земаљском хрватском и у краљевском угарском сабору и с тога се називају „синови обе отаџбине.“

Ако је дакле г. Павић, пишући оно подвучено, мислио (већ год. 1878.) на угарски народ и да се српски деспот, по уједно велможа угарски, задржавши неко време војводу *Јанкула*, кад је с Косова бегао, код себе у Смедереву, замерио тиме угарском народу или правије (пошто тада народ ни у угарској ни у хрватској ни у српској земљи није много значао), угарској господи, — ако је дакле ту угарску господу разумевао под оним народом, — онда се нећу препирати с г. Павићем због те тврдње његове;

но ако је под народом збиља мислио г. Павић на српски народ те ако је оним хтео рећи, да се српски деспот Ђурађ тим, што је дао ухватити и мало стегнути Сибињанин-Јанка, замерио јако и „зацело“ српском народу, те је и због тога и особито због тога омрзнуо српски народ на тог српског деспота — онда је тврдња та тако најивна, да би грехота било побијати ју и тим стрести с ње росу најивности, најлепши украс њезин!

Но главно је то, да ни г. Павић није држао, а ваљда не држи ни данас Вука Бранковића за издајницу српског рода, те због тога и само због тога и поменут је овде с г. Ђурковићем и Мијатовићем и Гилфердингом; а даљи покушај његов, да покаже и пут, којим је народ стао о Вуку Бранковићу онако певати, испао је или остао је безуспешан и ја мислим, да он није потрефио прави пут. После г. Павића писао је г. Стојан Новаковић, но г. Стојана не смем овде поменути, а ево зашто: Г. Кошутић, а то је г. Панта Срећковић, који се од неког доба почео стидити свога имена и презимена, коме је и име и презиме то тако мрско, да се кад и кад волије служити туђим, од плашљиве кошуте узетим презименом, него ли красним оним својим именом, што много значи, тај дакле Кошутић Панта каже на крају онога поменутог већ у овој расправи манифеста свог, који је путем Нове Уставности од 12. маја 1887. публиковао, ово: „Г. Руварче, саме године нису историја, историја је нешто друго, и она се тако не пише са гледишта позитивних и десцендентних наука (какве ли су то науке, Боже мој, те десцендентне науке?), као што ви пишете њене чланке. Ви мислите да је историја каква попаша, па се састали кмет и биров, да се свађају! Срамота!

О г. Ст. Новаковићу задржавам реч, јер се он по моме знању није никада ни барабаро са овом двојцом (т. ј. Љ. Ковачевићем и с Руварцем). А ако г. Новаковић јавно одобри учење Ковачевићево и Руварчево (а то је: да Вукашин није убио цара Уроша и да се не може казати, да је Бранковић издао на Косову) а ако г. Новаковић јавно одобри учење Ковачевићево и Руварчево (шта си се затрептао те стрепиш, Србине и српски сине, на тај угроз грознога Кошутића? не бој се, није тако страшно), тада ћу скренути пажњу и на неке његове радове, за које и он сада, јемачно у души, држи да нису онакви.“ Ето тако К. Г. И с озбиром на ту претњу тога књижевнога Панталоза*) би ли било од мене

*) У неким крајевима изговара народ место Панталоз Пангалоз, по значењу је свуда исто. Као што је Панталос састављено из Панте и лос, тако је и Пангалос из Панта и лоз и значи Пантин син или Пантелић, јер лоз и лос значи у кезуном језику оно исто, што у грчком пулос (пуле) а у турском оллу значи, и по томе је Панталоз (Пангалоз) = Пантопулос.

лепо, да кажем овде, да се г. Стојан Новаковић слаже с онима, који кажу да Вукашин није убио цара Уроша и да није доказано, да је, а пошто то није, да ни није издао Вук никога на Косову? Ја то нећу а ни не смем казати то, те изложити човека толикој опасности, која му прети од стране нечојека и кошутиног сина — и то тим мање, што ни сам не знам, да се г. Стојан икада барабаро са мнош, већ само знам, да се Новаковић највећма срди на мене и никако не одобрава, што толико помињем тога Београдског г. Панту, те тиме причињавам, да му боље перје расте. „На такве индивидује не треба се ни обазрети, нит оно, што они пишу, једног погледа удостојити, — мисли г. Стојан, но ја то не могу! Нисам тако узвишен над слабостима људским и ја не могу да превидим или да се учиним, да не видим, кад се ко узмува, успундриви и хоће, да се чује и његов глас. Најпосле, ко је пустио, да се толико узвиси, „на високих“ постави, да на глас изађе и да се тако осили г. Панта? Ја ваистину нисам, и да стоји до мене, видио би Панта своје добројтро!

„Но силам' људским' предѣл' е положенъ.“

(Мушицки у оди на Видов-дан).

„Юче славанъ, данасъ смиренъ,

„Юче славанъ, данасъ презренъ,

„Юче страханъ, данасъ сатренъ.“

(Ј. С. Поповић у „Спомену Видова-дана.“)

Memento, Панто, то!

Мислио сам, да са тим стиховима Стеријиним завршим ову расправу о кнезу Лазару, која се и онако отегла као гладна година. Та и мени се самом већ досадило и баш сам се уморио пишући, а особито расправљајући, но највише ме је уморило то, што пишући и расправљајући морао сам се непрестано свађати, препирати и протеривати са свакојаком вером и неверијом а понајвише с г. Пантом Кошутићем, кога нико не може надговорити и сапрети. Ох, како бих радо завршио ову расправу сад овде и с она три стиха, са она три све јача и јача партиципа на крају: смирен — презрен — сатрен! ал не могу, јер се надам до који дан добити из Петербурга књигу, у Москви 1790. года печатану, која се зове: „Рускій времянникъ, сирѣчь. Лѣтописецъ,“ и докле год не добијем књиге те, не дам сна очима својима и нећу да завршим, већ ћу да „наставим“ и писаћу међутим ма о чем, само о Панти нећу више писати ништа, дапаче нећу му ни имена, ни правога ни лажнога онога имена његовога поменути. Та помен његов и памет погибе са шумом!

Помињати нећу Панту, јер доста је већ помињат, та толико је пута већ поменут он у овој расправи, да би се већ давно и давно био одужио ја, да је плуг волова или 100 ћесарских дуката манастиру за свој помен приложио и тим мене као манастирског

старешину задужио; а како он на манастир није још приложио ни паре, то нисам ја његов, већ он је мој дужник, а дужника могу опоменути на исплату дуга, али га нисам дужан никако помињати нити уписивати у „обшти лист“ и у поменик.

Г. Панту дакле нећу више поменути све до краја, а на крају и кад се још једанпут обазрем на крваво поље, на поље Косово, и кад још један поглед бацити на Звечан град, на старо Неродимље и на то крваво поље Косово, онда ћу да с Пантом плачем, да се с њим сит наплачем; и кад се исплачем, покушаћу да и неутешног Панту мало утешим. А донде нека мирује г. Панта! Но ако Панта неће ни донде да се мало стрпи, и неће да мирује, онда „Мируј, мируј (ти), срце моје!“

Интерпрет Дучине историје каже, као што знаш, драги читаоче, да је Влатко, *босански војвода*, на глас, који се по хришћанској војсци био просуо о издаји великог војводе кнеза Лазара, Драгосава Пробића, и који глас није био истинит, већ лажан, застао, оставио бојно поље и утекао са војском босанском главом без обзира. Орбин не помиње рашта, али и он каже, да је Влатко с мало својих утекао и вратио се у Босну. Но ко може казати, да ли је и у ствари било што, што је могло повода дати таквом причању и казивању о Влатку војводи и како се понео он на Косову? То је може бити друга верзија оне исте приче о Вуку Бранковићу, „који издаде кнеза Лазара, и на приеко од њега побеже су *седам* влада добрих јунака“ (Starine X. 198.; Јули-нац, стр. 90.)

„Он издаде цара на Косову
„И одведе *дванаест* хиљада
„Госпо моја! љутог оклопника.

„Вук же Бранковић со всею своею силою от *босны*, то есть со *десятью тысящ воиновъ*, отступивъ отъ воинства Лазарева и стаде со другя страни реке Ситнице.“

Тако пише у „староставној“ књизи. (Гласник V. 89.). И у тој истој књизи, само пре тога а наиме на стр. 74. пише: „Лазар силенъ отъ союза Юга богданова над мисією — и княза Вука Бранковича, владѣющаго рамою и долнею босною и т. д.“ а и напоследку каже се у тој „староставној“ књизи на стр. 67.: „(Цар Стефан) — и присвоилъ (*Босну*) и вручилъ всю въ руки воеводѣ Бранку (а то је отац Вуков). По тој књизи „староставној“ дакле је већ Вуков отац *Бранко* Младеновић држао *Босну*; а син његов *Вук* још је за жива краља Вукашина владао *Рамом* и *доњом Босном* и *Вук* је довео са собом сву силу од *Босне* (10.000 јунака) на Косово. И што ту непознати састављач те староставне књиге каже, то, бар што се Вука тиче, потврђује Василије Петровић,

митрополит Черногорски, Скендеријски и Приморски и трона србскога Ексарх, у Историји о Чрној Гори, год. 1754. штампаној у Москви, где на једном месту каже: „Правиль сербскою армиєю славной воевода Милошъ Обилѣвичъ, зять княза Лазара, *конницею Босанскою правилъ другой зять княза Лазара воевода Влакоъ Бранковичъ* и т. д., и опет на другом месту: „Волеъ Бранковичъ изъ лагера србскога на страну бѣжить и 12 тысящъ *Босняковъ* изрядне коннице отводитъ далеча“ (в. Летопис Матице Српске књ. 68. стр. 10. и 12.). Василије митрополит учио се у српској патријаршији и он помиње многе древне историје, које се у Србији налазе у Лаври Студеничкој, у Дечаних и у српској патријархији Пећској и у митрополији Цетињској, те је ваљда знао, шта је писао.

Зна се, да Вук није владао Рамом = Босном, и ако је извео он на Косово 10, као што „староставна“ књига, или 12 хиљада, као што митрополит Василије по древним оним историјама каже, и то „изрядне коннице“, с чим се и песма народна слаже и још тачније каже, да тих 12 хиљада нису били лаки коњаници већ љути оклопници, — ако је, велим, Вук Бранковић довео на Косово 10 или 12 хиљада војске било лаке или тешке кавалерије, то су шваљери ти били зацело с Косова, из Дренице и Метоксије и из околине Призрена, а не од Босне или Бошњаца; па како је смео тај немирни митрополит казати и уверавати Русе, да је Вук Бранковић у боју на Косову управљао босанском коњицом — и да је с бојишта побегао и одвео 12 хиљада Бошњака, изредних коњаника; а онај састављач староставне оне књиге, како је смео — но шта да питам и кога да питам, како је смео онако лажно написати, кад му ни креног имена не знам?

Зато се окрећем к теби, кад не смем и не могу већ оном — знаш, оном тамо — идолопоклонику, и тебе, Србине и српски сине, питам, шта то значи? А да се нисам зарекао, да онога, који неће да се клања и да се поклони сунцу правде и *истине*, нећу више питати, да га поименце ни поменути нећу, он би ти већ казао и одговорио, — и како да не каже и не одговори само, кад он све зна? — он би смео одговорио и казао, шта то значи, и ја не бих морао тебе, Србине и српски сине, трудити, тебе или — пошто видим, да као младенац не отвараш уста својих и хоћеш ћутањем и неодговарањем на толика моја питања да заслужиш име философа — управ самог себе. На моје питање, на питање брата, јер такође српског сина, који те толико мази и тако ти лепо теча, српски ил мајчин сине! нећеш да одговориш, и баш нећеш, већ се само онако философски смешиш, а на миг оних Грка или полугрка у српској

WWW.UNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Атине. с места одговараш и готов си и у ватру и у воду — вода те, не тебе већ оне премудре Грке или полугрке, иначе праве Цинцаре — однела! Њих века мутна вода носи између нас и с њима свеколике навађаче и завађаче и спекуланте, а тебе, српски сине, нека храни и сахрани и предохрани анђео хранитељ од свакога навета вражијега и нек те све једнако разумљује он, да ти ниси позван, да ти још немаш позива да судиш и пресуђујеш, већ да си само дужан да се спремаш и да се спремиш, да се у животу и у борби за живот не изгубиш, да не погубиш ни душу ни себе за свој род.

И тако пошто ти нећеш, а ја опет нећу да питам онога, који би могао одговорити на питање, шта значи то, што се у неким нашим цароставним књигама каже, да је Вук Бранковић господарио у Босни и да се војска, којој је он био војвода, састојала из самих *Бошњака*, кад се зна, да он није господарио у Босни и да војници, које је он предводио у боју на Косову, нису били Бошњаци, већем Срби, челик тврди, који ватру дају? те питање то све једнако узгор стоји и неће да се скида ни теби ни мени с врата, — то морам гледати, да забашуририм то питање, то јест да тако одговорим на то питање, да се не зна, шта се управ одговорило и шта управ значи она несугласност или противу-словље између тврђења оних цароставних књига и онога, што се зна и што стоји. И луд бих био, кад не бих тако поступио. Зашто само ја да на свако питање дајем прави одговор, и да се одговарајући право замерам свима, којима је то неправо и који воле мало кривудати и заметати траг. Стари они јелински мудраци нису се ваљда толико мучили, док су дијалектику измислили, да се њоме само прави њихови потомци и Цинцари служе! И кад ови могу индиректно одговарати на питање директно, могу и ја — и то овако.

Влатко *Вуковић*, војвода *босанске војске* на пољу Косову, уклонио се и с том босанском војском побегло са разбојишта.

Вук Бранковић, предводи своју војску, својих 10 или 12 хиљада оклопника *Бошњака или од Босне* — но и он се уклања на страну и издаде цара на Косову.

Да није *негда* и *негде* у причи и песми о боју на Косову Вук, Вукић заменио *Вуковића* Влатка?

Негда — то јест, док се још није знало, да је и Милош, који је убио цара Мурата, зет кнезу Лазару био, и да се с пашеногом својим сукобио и т. д.

Негде — то јест мало даље од Косова и од Крушевца, где се још и г. 1847. могло чути разлагати, да Вук није на Косову издају учинио, већ је 12.000 најбоље војске од пропасти, која је грозила, избавио.

(Види у поменутом Малетићевом описанију битке Косовопољске на стр. XVIII. примедбу о том).

Ја бих рекао, да се у првом веку после боја Косовскога ни у народу није знало за издају Вукову на Косову нити да се име Вуково као издајника и проклетника помињало у причама и песмама. Нећу се позивати на разне „поменике“ и записе, у којима се каже: „*Окт. прѣстави се благоуѣствив и христолюбив влъкъ бранковикъ*“ или који помињу „*благоуѣваго и приснопоминаемаго Влъка Бранковика.*“ (в. Гл. XXIX. 312.; Гл. XLII. 32, и Рачански поменик; Шематизам бококторске Епархије за годину 1882. стр. 32. У поменику Водичничком помињу се краљ Вљкашин, краљ Марко, *Влъкъ Бранковикъ*; али је имена свој тројници — приметио је Стојан Новаковић на стр. 19. — *иозније неко* (по свој прилици какав *бугарин*) цртом превлачио, (а могао бих се и на те поменике и записе позвати), већ ћу поменути само другу једну околност, коју неће моћи ни архимандрит Дучић неуважити.

Исти господин архимандрит вели на једном месту (ч. Гласник XLII. 163.—165.), да *Зећани* нису хтели признати Ђурђа Бранковића за својег владооца, и то зато и поглавито зато нису га хтели признати, што је он био син онога, који је издао *Српство* на Косову, и то је — вели тај архимандрит — „*Србину сасвим иојамно.*“

У овај пар ја не знам, шта сам: да ли сам Србин или Бугарин, но мени то, што је „Србину“ појамно, није ни најмање појамно. Зећани, ти лукавци од искона до данас, неће да признају Ђурђа, сина Вука Бранковића, који је издао српство на Косову, за свога владооца; њима, Зећанима, Ђурађ је мрзак, што је син српског издајце — „и поред таког расположења народнога у Зети наравно Ђурађ није ни могао дуго тамо остати и Ђурађ се врати из Зете у Србију 1427., да заузме деспотски пријесто.“

Јест да — заузеће га! Та ваљда ни Срби нису маме па да признаду за деспота и господара сина Вука Бранковића, српског издајце? Но на жалост Срби су још г. 1426. признали „исчадије то“ оног издајника и проклетника саборно за наследника ујаку свом деспоту Стефану и за свога будућег господара! Шта ћеш на то рећи, Србине и српски сине? Ја мислим, да ћеш морати узвикнути: Да дивни, да дивотни ли су ти Зећани! А Срби и Србијанци, та како да назовем само те кукавице и подлаце, који непризнатог од свесних Зећана сина издајчиног ето признадоше тако бесвесно за свога владооца? И још кад се само помисли, ко су и шта су ти свесни Зећани с једне и ти бесвесни Срби с друге стране! Зећани *нису били на Косову, они нису крв своју проливали на Косову* за часни крст

и слободу златну, и они опет мрзе, тако мрзе на Ђурђа, сина Вуковог, и мрзе баш за то, што је син Вука издајице; а Срби од г. 1426. и 1427., та то су они исти Срби, који се борили с кнезом својим на пољу Косову или су синови оних, који су кости своје оставили на крвавом пољу Косову, — које је издао онај проклетник — и они признају сина проклетога за својега господара?

Може ли то бити и може ли се то разумно и помислити, оче архимандрите?

Али су ипак дивни ти Зећани!

Но кад се само мало боље и оштрије загледиш и промотриш, хоће се богме излизати та дивота старих оних Зећана. Расуди, што ћу ти још рећи, па ћеш се и сам уверити, да дивота та није ешт, није постојана.

Нећу да помињем краља Вукашина и зашто тога краља нису хтели Зећани признати, „већ су се са свијем — како поменути архимандрит на поменутом месту вели — сасвим одвојили од српске заједнице, као што је познато, одмах послје трагичне смрти цара Уроша, *прогласивши* Балшиће. своје земљаке и Немањиће сроднике по танкој крви, за своју династију, који су *независно њом владали у њеном смислу те ријечи* од год. 1367.—1421. год.“ Вукашина дакле нећу, али морам поменути кнеза Лазара и његов одношај према Зећанима и то поглавито по зетским изворима и по ауторитету у питању зетске повести.

„Баоша, Герцог зетскій — син Страцимировъ — невосхотъ съ царскимъ убицею ва дружество вступити съ князомъ Волканомъ (то је Вукашин), и не быст противъ Турокъ. — Баоша нехотъ признати княза Лазара за великаго Государя Срблѣмъ и Самодржемъ, и за тую причину князь Лазаръ три кратъ войною ходилъ на Баошу, обаче все три кратъ отъ Баоше побѣжденъ билъ. Послѣди Баоша, какъ человекъ молодой войной непобѣдени, а побѣжденъ молодою дѣвицею прекрасною Марією, дочкою княза Лазара, на которую женил се и ва протекцію княза Лазара отдался. — А кад се српска господа већ искупила на пољу Косову — „ожидають Герцога Зетскаго Господина Баошу, который еще непришелъ, но собираетъ воинство и отправляется къ князу Лазару.“ Но кнезу Лазару није до чекања, већ призива своје војводе на вечеру „повеселитися съ нима вкупѣ“ и т. д. и т. д. „въ третій ден он (Баоша, господин и Герцог зетскій) прибилъ на Косово по оној баталіи, которая бытъ въ лѣто бытія 6897, а отъ р. г. 1389. месеца Юніа 15 дна. Баоша въ печали великой, что на бою неуспѣлъ, гнѣвается на измѣтника Волка Бранковича, котораго послѣжде своею рукою убилъ.“ Тако ето пише и тако напо-

слетку намешта Василије Петровићъ, владика и претјамник зетских митрополита, а како је управо било, то мало боље зна састављач оне наше „стародревне књиге“, који није имао узрока као Василије Петровић и Зећани, прикривати и којешта измишљавати и не казати истину.

У тој „староставној“ нашој књизи нешто се друкчије гуди и пева о оном Бајоши и о оним Зећанима. „Но баюша не былъ добаръ на крвѣ — то не кажем ја, већ тако пише у српској „староставној“ књизи — баюша не былъ добаръ на крвѣ, токмо приткорно, *иакоже обихно всегда есть в Зећанокъ и предвѣхъ земли той* (међер је ауктор књиге те добро познавао своје људе, те старе и нове Зећане!); токмо страх ради приткоралса до времена, *иаже потомъ изакило, иакоже свѣдокати вздетъ* (Гл. V. 79.) „Марко (краљевић и краљ) же повѣже во Амзратъ царъ тврскомъ и превъзаетъ Марко проуче при Амзратъ во свѣбахъ по вса дни, подвизаюса и раздражалъ Амзрата на Лазара и держакъ его. Такоже и до князей русинскихъ ина, а понаишше до баюша своего зета, емже извѣсти: *уто въ скорѣ сзатанъ Амзратъ со своимъ воинствомъ приндетъ на Лазара, и аще побѣдитъ его, отдастъ царство баюши* (на и. м. 81. и 82. стр.) На вечери кнежевој, као што већ знамо, много су кнежеви и војводе међу собом говорили о издајцима „*а наипаче о баюши, которій указалъ таниз сердца своего*“ (стр. 8.) „*иаже* (то јест Бајоша) *аще и желалъ высочества краљевскаго, обаче ово усумняваса силою наступити, ово пакъ ождилъ да бы его стати (сабор српски) просили; обаче снишелъ съ горъ во предѣли хвостанскіа и близъ призрена, и приниалъ отвѣтъ себе нелюбимъ, плененилъ тѣхъ странъ мѣста и села, возвратилса во своа*“ (стр.91).

И тај изменик, тај Баошић, син Страцимиров, тај, који је издао српску мисао и кога су српска господа, скупљена у очи Видова дне, онолико помињала и помињући га зацело га нису благосиљала већ проклињала — тај да се онолико опечалио, кад је чуо за погибију српску на Косову и да је он, сам издајник, убио Вука због издаје својом руком!

Но овде није питање о Бајоши или о Баошићу, том арбанашком господину, који је и сам по роду и колену био Арбанас или пак Влах, јер Србин није био никако ни један Балшић а најмање стари и први Баоша, којег се синови одметнули и од цркве српске и од српског цара Уроша и којег Урош цар ребелима и неверницима својима назива — већ је говор о Зећанима, који су, као што поменути архимандрит тврди, прогласили Балшиће, те одметнике и невернике српског цара, *прогласили за своју династију*, који с Баошом (римокатоликом) не хтедохе ни благочестивога кнеза Лазара признати за госпо-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNIBG.BG

дина и самодршца свим Србљем и поморију зетском, који трипут одбише и трипут победише кнеза Лазара, који су зарана приспели са својим Бајошом до гора, али који се не хтедохе спустити с тих гора у поље Косово и тамо с осталом браћом својом бити се и крв своју пролити за часни крст и слободу златну, већ на горама и у горама чекати на излаз па пљачкати мало по богатој Метохији и околу Призрена места и села, што им је вазда у души било и остало, па се вратити завичају своме у Зету питому.

И ти, Зећани да су имали образа казати у брк Ђурђу Вуковићу, којег је ујак његов а син кнеза Лазара оставио у Зети, да господари: „Нећемо те, море, нећемо те за свога господара, јер си ти син онога, „који је издао Српство на Косову.“ Има образа, има јако дебелих и као ђон образа, али да је такав образ био у оних Зећана, ја просто не верујем, јер такво што не могу, баш не могу да верујем и не могући веровати такво што, такав безобразлук, морам опет да запитам, „с горестію сердца“ да запитам тога архимандрита: „Оче архимандрите! та како си само и помислити, и како си могао „немислимо“ написати такво што? А ниси морао, вера и Бог, ниси морао то написати! Јеромонах Мина писао је и дописао је месеца марта г. 6944.—1436. књигу свету и божанствену, тетроевангљ или јеванђеље и на крају те књиге записао је јеромонах Роман, игуман Врањински, руком преднапоменутог јеромонаха и писца Мине ово: „Изколеннѣи оца и т. д. — написа се сіа — кнѣга, рекоши тетро егљь, въ дни благоуствѣаго и христіолюбѣаго господина деснота Гюргѣа, азъ разъ божи сиренѣи къ иноцѣхъ јеромонахъ Романаъ бывшоу ми тогда проученюу къ храму скетаго Николи, иже естъ въ краинѣхъ, и видѣшоу ми оскоудѣние скетѣхъ тетроегљомъ и т. д. и т. д.“ — Даље те ништа нећу питати а наиме нећу да питам, зашто се у јеванђељу на крају, писаном г. 1436. у Врањини у Зети, помиње благодастиви деспот српски Ђурађ, син Вука Бранковића, а не *Црнојевић Стефан*, ког су Зећани, као што архимандрит пише, још 1427. прогласили за својега владоаца?

Но осим тога записа од год. 1436. могао бих још десетак писмених споменика навести, из којих сваки увиђаван може видети и уверити се, да није истина оно, што је архимандрит тврдио, а наиме, да није истина, да Зећани нису призвали Ђурђа Вуковића за свога господара, у колико нису они тада били под Млечанима. То није истина а с тим отпада свеколико оно бенетање о узроку, са којег поносни и свесни Зећани нису хтели признати Ђурђа, сина Вуковог за свога владоаца. А кад је тако, онда отпада

оно питање о образу Зећана и све друго оно отпада, што се рекло у претпоставци, да је истина оно прво, што је архимандрит за Зећане рекао.

Зећани нису били нити се борили са својим господином, Ђурђем Срацимировићем Балшићем, зетом кнеза Лазара, уз овога и са старијим зетом његовим, а пашеногом свога господара, с Вуком Бранковићем на Косову. Нису били, јер може бити да нису ни могли доћи браћи својој иза брда у помоћ, као што то ни Хрвати нису могли учинити, а учинили би и прискочили би својој јужној браћи — јужно-словенској — зацело у помоћ, да су само могли. Њихов је образ дакле у том погледу чист и мора остати чист, кад не знамо, шта их је управо побудило, да остану код куће и да не дођу на поље, где се турске главе секу. Али онда нека су и ти зетски и хумски писци мало обазривији и смотренији, и нек не мисле, да оно, што је занесени песник или Његуш у заносу рекао, они, који нису песници, те с тог не треба да се заносе, понаврати и на то се позивати смеју. То ти хумски и зетски писци треба да знају и то добро да утубе и ствари а и себе ради. Но ако они не усхтедну „в томъ почити“ већ и у напредак у друштву с оном бугаријом стану понаврати, да је злочинство Вукашиново у Неродимљу ускорило српску државну поцепаност и распад, а *Вуково издајство* на Косову да је помогло оковати српски народ у окове турског ропства, онда ћу и ја окренути онај други крај и тек ћу онда да вичем и то не онако без основа већ на основу повесничких зетских, у свези са другима, може бити бољима од њих, изворима да вичем, да су поглавити узрок распаду српске царевине били зетски Балшићи, и да је Баоша већи и од Вука Бранковића грешник, јер је он с Краљевићем Марком, као што се прича у српском староставнику (Гл. V. 85.) и наговорио Вука (*кнѣзъ же Вѣкъ — подстрекоемъ Бајошию и Марком*) и по том је он виновник био, што је кнез Лазар издан и остављен од својих зетова пао и с њим пропало српско царство на Косову. Дакле инат за инат!

Ово, што сам овде иза оних стихова и сликова: „смирѣн — презрѣн — сатрѣн — рекао, не спада управо у ову расправу, јер се не тиче историје кнеза Лазара већ само историје причања пучког о боју на Косову и како се мењало и измењивало то причање временом и местом.

У саму повест о том боју спадало би пак питање: шта је било с Влатком, босанским војводом, да ли је он изнео главу из тог боја или је и он с многим другом господом српском пао и пропао у том боју на Косову?

Г. Рачки, а по Рачком г. Клајић кажу, да није

пао већ да је босански краљ Твртко године 1390. истом Влатку војводи поверио управу Усоре (Rad. III. 102., Клајић, 189.), који да се ту у Усори и за краља Дабише г. 1392. помиње (I. с. р. 115., 198.), Но тај Усорски Влатко није био Влатко Вуковић.

или као што га они презивљу *Хранић*, већ неко друго лице а имено *Влатко Твртковић*, и по том о Влатку Вуковићу нема после год. 1389. нигде, т. ј. ни у једној досад изданој листини никаквога помена, те може бити да се није ни вратио с Косова.

(Наставиће се.)

К О В Ч Е Ж И Ћ

Г Л А С Н И К.

(**Караџићево вече у Златном Прагу.**) Литерарна дружина „Славија“, у Златном Прагу приредила је у славу етогодишњици неумрлог Вука Стеф. Караџића сад у понедељак 18. о. м. вечерњу забаву са овим програмом: 1. Српске народне песме, мушки збор са гласовирском пратњом од Товачовског, певало је певачко друштво „Товачовски.“ 2. О значају и животу Вука Стеф. Караџића, говорио је Ј. Худец. 3. Аничка, песма од Лауба, певала је Весела, члан чешке народне опере. „Кажи ми, кажи,“ речи Змајеве, сложио Јован Иванишевић, певао Власак, оперни певач. 5. „Без тебе драга —“ за гласовир сложио Пачу, свирао Бох. Стари. 6. „Сећање“, речи Јована Грчића Миленка, сложио Јован Иванишевић, певала Весела, члан опере чешког народног позоришта. 7. Смрт мајке Југовића, народна песма српска из збирке Вука Стеф. Караџића, рецитовао М. Покорни. 8. „Žene ttrak se černý,“ мушки збор од Товачовског, певало певачко друштво „Товачовски.“

КЊИЖЕВНЕ БЕЛЕШКЕ.

РУСКО ПЕСНИШТВО У СРПСКОЈ КЊИЖЕВНОСТИ.

У „Српском Колу,“ које је излазило од 1. јануара 1881. до 3. (15.) октобра 1885., и које је за прве четири године издавао и за уредништво му одговарао покојни Никола Димитријевић штампар, а последњу годину га издавали Стеван Димитријевић и М. Димитријевића, и уредник му био Никола Јоксимовић — има ово с руског преведено:

У I. години 1881: „Четир дана на бојишту“ од В. М. Гаршина, превео — (Сава Петровић). У лиску бр. 31. и 32. — Даље: „Кнез Менчиков и његова деца,“ историјска приповетка, с руског превео Сава Петровић (који ту истина није потписао свога имена нити ставио другог каква знака, али се зна да је он превео ту приповетку). У лиску бр. 34.—42.

У II. години 1882: нема ништа.

У III. години 1883: „Мећава,“ приповетка А. С. Пушкина, превео С. П. (Сава Петровић) у лиску бр. 11. и 12. (Ту исту приповетку донела је и „Застава“ у лиску броја 176. од год. 1887. у преводу Б. С. Богдана Стојковића.)

У IV. години 1884: „Песма срећне љубави“ од Ивана Тургенјева, превео Срд (Влада Љотић). У лиску бр. 48., 49. и 50.

У V. години 1885: нема ништа.

Стари **Јавор**, који је издавао и уређивао Јован Јовановић од јануара 1862. до конца априла 1863. донео је ове преводе с руског:

1862.: Песме: О свадби (украјинска), превео К. Н. стр. 37. — Два гаврана. (По Пушкину) прпевао Ј. (Змајован),

стр. 225. — Хеј вечери. . . (И. Козлов), превео Ст. Н. стр. 252. — Сећаш ли се. . . (Лермонтов, превео Ст. Н. стр. 284. Приповетке: Растанак (Из Тургенјевљевих мемоара; не стоји, ко је превео. Иста је приповетка изашла и у прош. лом броју нашег листа у преводу М. Ш. М-а под натписом „Састанак“), стр. 76, — Утопљеница. Приповетка Николе Гогоља. Превео Стојан Новаковић, стр. 218., 233., 242., 250.

1863.: Песме: Из Лермонтова. 1. Растасмо се. . . 2. Није, није, не љубим те тјако. . . обе превео Ст. Нов. стр. 125.

Нови **Јавор**, што од године 1874., дакле ево већ петнаест година, излази под уредништвом дра Илије Огњановића, има ове ствари преведене с руског:

1874.: те године има само песма: Летња ноћ. (По Пушкину), прпевао Мита Поповић, стр. 883.

1875: нема ни једне песме ни приповетке преведене с руског.

1876.: Барина Олга. Малоруска приповетка, превео Стеван Јагеровић, стр. 9., 41., 75., 109., 141., 173., 207., 235., 265., 301., 333. — Сахат, приповетка једног старца, од Ивана Тургенјева, превео Сава Петровић, стр. 227., 259., 293., 325., 365., 395., 425., 459. — Муму, од Ивана С. Тургенјева, превео Владан Арсенијевић, стр. 609., 643., 675., 705., 739.

1877.: Песме: Чини (од Тараса Шевченка), превео Ј—ћ, стр. 680., 713. — Радост и невоља (по руском), прпевао Змај Јован Јовановић, стр. 1193. — Приповетке: Из обичног живота, приповетка у писмима, с руског превео Икс, стр. 777., 817., 847., 873., 917., 947. — Вечити радник. С рускога превео Тарас, прештампано из Београдских „Српских Новина“ стр. 809., 841., 881.

1878.: Песме: Сан. (Лермонтов), превео М. Ј. Илијћ, стр. 1385. — Па нека умрем (Доброљубов), превео Змај Јован Јовановић, стр. 575. — Све ти праштам (Н. А. Некрасов), превео Коста Ристић, стр. 817. — Приповетка: Робујаш, с руског превео Мијаило Ковачевић.

1879.: Приповетка: Чуј! Из ловачког дневника, од Ивана Тургенјева, превео Рк-са, стр. 615., 647., 679.

1880.: Приповетке: Напред у Сибирију! У насеобине Из живота цара руског Павла I. Превео Сава Петровић, стр. 513., 545., 585., 617. — Идеалиста. Приповетка И. С. Тургенјева, превела Милева С стр. 801., 835., 869., 897., 929., 961., 997.

1881.: Сиромашна удавача. Слика из живота у пет радњи. Од А. Н. Островског. С руског превела Милева Станишићева, стр. 519., 553., 587., 615., 649., 681., 715., 743., 779., 807., 841., 873., 905., 935.

1882.: Тајни усељеници. С руског од М. Сим. стр. 961., 993., 1027., 1059., 1091. — Суерет. Од А. Еваљда, с руског С—вљ, стр. 375. — Баба Јага. Руска народна гатка. Превео С—вљ, стр. 633. — Сlike из руског живота. Од В. Даља. Превео Алексеје Васин I. На губилишту, стр. 1239., 1269.

1883.: Песма: Козачка усаванка (Лермонтов), превео Радко, стр. 609. — Приповетке: Сахрањивач. Новела Александра Пушкина. Превео Бранко В. Константиновић, стр. 1481., 1513. — Препелица. Успомене из детињства Ивана Тургенјева. Превео Овез, стр. 1175., 1209.

1884.: Песма: Сам се латих (Лермонтов), превео Рајко, стр. 1543. — Приповетка: Славопој љубави. Приповетка И. С. Тургенјева С руског превео Бранко В. Константиновић, стр. 705., 739., 769., 803., 835.

1885.: Јевђеније Овјегин, снев Александра Пушкина, песма прва. С руског превео Јован Симеоновић Чокић, стр. 11., 41., 75., 103., 135., 169., 203., 233. — Живот у граду. Слика од грофа Н. Толстога, превео Н. В. стр. 551., 583.

1886.: Живот у граду. Од грофа Л. Н. Толстога, превео Н. В. стр. 585., 617. — Кавкаски роб. Од грофа Л. Н. Толстога, превела Зорка Ховорка Калијева, страна 897., 931., 967., 997. — Махмуткина деца. Приповетка В. И. Немировића Данченка. Превео М. Ђокин, страна 1253., 1289., 1325.

1887.: Песма: Родила је мене мати (Тарас Шевченко), превео Ж. стр. 612. — Приповетка: Где је љубав, тамо је и бог Приповетка Лава Толстога. Превео М. Ђокин, стр. 10., 23., 39., 54. — Те године има у Јавору чланак Николе Шумоње. Руски роман на западу и код нас и Павла Падејског литерарна скица Гроф Лав Николајевић Толстој.

— Ишла је 15 свеска Књига за народ из задужбине Петра Коњевића. У тој су свесци настављене Искрице из светог писма (по Даничићеву и Вукову преводу), како их је за поуку народа саставио проф. др. Ђорђе Дера. Овде су поуке из новог завета о вери, љубави, нади, даље равне приче Христове, како Христос кара лицемере и фарисеје, и савети и мудре поуке за срећан и блажен живот.

— Ишла је трећа свеска Милићевићева „Поменика знаменитих људи у српскога народа новијега доба“. У ту је свеску стало 78 лица, од којих спомињемо ове познате и славне наше књижевнике покојнике: Ђорђа Магарашевића, Ђорђа Малетића, дра Вука Маринковића, Димитрија Матића, Данила Медаковића, Милана Миловука, Симу Милутиновића Сарајлију, Лукијана Мушицког, Ђорђа Натшевића, Атанасија Николића, владика Петра П. Петровића Вегуша, Доситија Обрадовића. Трећа свеска Поменика ишла је као XXVII. књига Чупићеве задужбине.

— У 173. свесци Народне библиотеке Браће Јовановића настављена је Милаковићева Историја Црне Горе а у 174. Г. П. Данилевскога историска приповетка „Потемкин на Дунаву“.

— Као књижевни куријозум бележимо овде и књигу, коју смо пре неки дан из Зајечара добили. На корицама је натпис: „Арарове забавне књижице. Коло прво. Кретање слободе I.“, а унутри стоји овако: „Светозар Арсенијевић у песми и збору. Ора и кола.“ Из увода у ту збирку видимо,

САДРЖАЈ: Дух времена сад је таки! Х. — Чика Зоран. Приповетка из српског глумачког живота. Прича М. К. Д. — Војислав Ј. Илић. Од Л. Томановића. — О кневу Лазару. (Наставак.) — Ковчежић. Гласник. — Књижевне белешке.

да је —ар Ар— „пре неких година ступио у јавни песнички живот а под тим скраћеним знаком свога имена приказивао се у појединим децијим листовима (у Голубу, Невену и Српчету) и у Јавору.“ То је било „пре неких година“ а „што је у последње време заћутао, беше узрок, што је спречен сваког био дописивања.“ „Сада — вели даље — опорављен снагом наступа даље своје певање —“ „У овој првој књизи — наставља песник онако по банатски — ушла је ора и крај ђачког кола потегла су многа друкчија кола среће, војничко, варошко, чаробно, циганско и др.“ Друга ће се књига звати „Вршидба и берба а за њом су на реду лирске љубавне песме у одељењима по стотинак песама“ (слаби циклуси!!) А „у другима ће се уклати занимљивост, душевна зрелина ума и пробуђена свест а јавиће нам се и отвореним пољем у душевне рефлексије и уметну књижевност друкчијега вида.“ Осим тога „једином мисли и корацима напретка биће му у прикупу веће и мање драме и позоришна дела, а заступаће у добром делу и детињство.“ И најпосле „свеколико ово, у колико нам се износи на углед, каује нам јасно, да ће Арарове забавне књижице заступити више времена и да ће му се у појединим свештицама прикупити рад његовог умног делања.“ Прву ову књигу „краси“ лик „генијалнога песника“ са књигом у левој а гушчијим пером у десној руци. — Ми на то све немамо шта да кажемо. Човеко љубље нас гони, да замолимо штоване читаоце нашег листа за „тихо саучешће“ према —ар Ар—овим „шмоцволуцима“.

— Гаврило Бољарић, свештеник и катихета у Сарајевској великој гимназији, и Никола Тајшановић, учитељ певања у Сарајеву, позивају на претплату на III. свеску Српског православног пјенија, које су њих двоје по Карловачком старом начину у један глас у ноге написали. У тој ће свесци бити одговарање на обичној литургији и на празничној и архијерејској, осим тога на призивању св. Духа и благодарењу и на спомену мртвих. Као и досадашњим свескама, биће и овој цена 1 фор. а. вр. У нашем је листу лане директор Новосадске гимназије Васа Пушибрк у чланку свом под натписом „Српско православно црквено пјеније“ међу осталим приказао и топло препоручио прву свеску дела Бољарића и Тајшановића као дело, у којем су црквене мелодије верно написане.

— Други део „Педагогије“ Стјепана Басаричека, учитеља у кр. учитељској школи у Загребу, ишао је у другом са свим прерађеном издању.

— Из „Јавора“ од ове године прештампана је у засебну књижицу оцена професора Моја Медића на књигу „Кепија за ниже разреде srednjih škola“, коју је по седмом издању тога Кауерова дела израдио Густав Пехсидр, професор у кр. економској и шумарској школи у Крижевцима.

— Јарослав Врхлицки, богодани песник чешки, који међу садашњим јевропским песницима заузима угледно место, превео је дивни еп Талијанца Торквата Таса: „*Gerusalemme liberata*“. Ишла је прва свеска тог превода, првих десет спева. Врхлицки је до сад из талијанске књижевности на чешки превео још и Дантову „*Divina commedia*“ и песме Бакома Леопардија.

„СТРАЖИЛОВО“ излази сваког четвртка на читавом табаку. Цена му је 5 фор. а. вр. на целу годину, 2 ф. 50 н. на по год., 1 ф. 25 н. на четврт год. — За Србију и Црну Гору 14 динара или 6 ф. на годину. — Рукописи се шаљу уредништву а претплата администрацији „Стражилова“ у Нови Сад. — За Србију прима претплату књижара В. Валожича у Београду.